

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/79-29>

УДК: 331.5:330.341.1

Гончаренко М.Ф.

доктор економічних наук, професор, віце президент,
професор кафедри управління бізнесом,
Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9193-9202>

Червінська Л.П.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри управління бізнесом,
Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1571-7974>

Червінська Т.М.

кандидат економічних наук, доцент кафедри кібербезпеки,
інформаційних технологій та економіки,
Київський університет інтелектуальної власності та права
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7657-2855>

Філіпов М.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління бізнесом,
Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-1339-9711>

Goncharenko Mykhailo

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Business Management,
Educational and Scientific Institute of Management,
Economics and Business
Private Joint Stock Company “Higher Educational Institution
“Interregional Academy of Personnel Management”

Chervinska Lubov

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Business Management,
Educational and Scientific Institute of Management,
Economics and Business
Private Joint Stock Company “Higher Educational Institution
“Interregional Academy of Personnel Management”

Chervinska Tetiana

PhD in Economics, Associate Professor of the Department
of Cybersecurity, Information Technology and Economics
Kyiv University of Intellectual Property and Law

Filipov Mykhailo

PhD in Economics,
Associate Professor of the Department of Business Management,
Educational and Scientific Institute of Management,
Economics and Business
Private Joint Stock Company “Higher Educational Institution
“Interregional Academy of Personnel Management”

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ

REGIONAL ASPECTS OF LABOR MARKET DEVELOPMENT

Стаття присвячена дослідженню регіональних особливостей розвитку ринку праці в Україні. Дане питання є досить важливим з точки зору забезпечення певної стійкості розвитку національної економіки в умовах військового часу і повоєнного відновлення держави. В роботі проаналізовано наявні проблемні моменти і виклики на регіональному ринку праці, що зумовлені військовим станом в країні, виявлено ознаки диспропорційності і дисбалансу в системі попиту і пропозиції робочої сили на регіональному ринку праці. Дослідження проведено при використанні порівняльного аналізу, статистичних матеріалів та офіційних даних, з метою характеристики змін пропозиції і попиту робочої сили, особливостей зайнятості в регіонах держави під час військової агресії. Проведене дослідження свідчить про наявність певних проблем і викликів у сфері розвитку ринку праці і трудової зайнятості. Так, підвищення пропозиції робочої сили виявлено переважно у регіонах найбільш віддалених від зони бойових дій в країні. Військова агресія спричинює відповідні структурні зміни в розвитку певних регіонів і країни загалом, що деструктивно впливає на формування попиту в робочій силі, загострює кадрові потреби тощо. Збільшення кадрового дефіциту при цьому супроводжується зростанням безробіття, особливо в промислових регіонах країни, що пояснюється проявом безпекових факторів. Виклики, пов'язані із наявністю певної потреби в робочій силі і безробіття зумовлені недоліками освітньо-професійного інструментарію на регіональному ринку праці, слабкою адаптивністю та мобільністю робочої сили, недоліками державної і регіональної політики в регулюванні ринку праці. В роботі проаналізовано існуючі виклики дестабілізації регіональних ринків праці і запропоновано нові заходи щодо їх регулювання задля забезпечення відповідної стійкості економічного розвитку країни у воєнний і повоєнний період. Запропоновані підходи щодо стабілізації розвитку вітчизняного ринку праці передбачають можливість вирішення важливих проблем: вирівнювання наявних диспропорцій і регіональних нерівностей при використанні трудового потенціалу країни, активізації людського фактору, можливості відновлення вітчизняної економіки загалом.

Ключові слова: ринок праці, робоча сила, регіон, безробіття, зайнятість, попит та пропозиція, роботодавці, трудовий потенціал.

The article is devoted to the study of regional features of labor market development in Ukraine. This issue is quite important in terms of ensuring a certain stability of the development of the national economy in the conditions of wartime and post-war restoration of the state. The work analyzes the existing problematic points and challenges in the regional labor market, which are caused by military status in the country, revealed signs of despair and imbalance in the demand system and labor supply in the regional labor market. The research was conducted when using comparative analysis, statistical materials and official data, in order to characterize changes in supply and demand of labor, features of employment in the regions of the state during military aggression. The conducted research indicates the presence of certain problems and challenges in the field of development of the labor market and employment. Thus, the increase in labor supply was found mainly in the regions of the most distant from the war zone in the country. Military aggression causes appropriate structural changes in the development of certain regions and the country as a whole, which destructively influences the formation of demand in labor, exacerbates personnel needs, etc. The increase in personnel deficit is accompanied by an increase in unemployment, especially in industrial regions of the country, which is explained by the manifestation of security factors. The challenges associated with a certain need for workforce and unemployment are due to the shortcomings of educational and professional tools in the regional labor market, poor adaptability and mobility of labor; shortcomings of state and regional policy in regulating the labor market. The paper analyzes existing challenges of destabilization of regional labor markets and proposes new measures for their regulation in order to ensure the stability of the country's economic development during the war and post-war period. The proposed approaches to stabilizing the development of the domestic labor market provide opportunities to solve important problems: equalizing existing imbalances and regional inequalities in the use of the country's labor potential, activating the human factor, and restoring the domestic economy as a whole.

Keywords: labor market, workforce, region, unemployment, employment, supply and demand, employers, labor potential.

Постановка проблеми. Війна РФ проти України деструктивно відображається на функціонуванні ринку праці і трудовій зайнятості населення, що являється негативним аспектом економічного розвитку держави. В період війни з'явилося чимало нових викликів і проблем в розвитку вітчизняного ринку праці і зайнятості в регіональному розрізі. Це пов'язано з ситуацією невизначеності в умовах війни, зменшенням можливостей прикладання праці і зміною її структури, появою

потоків вимушених переселенців, мобілізацією, що призвело до певних соціально-економічних викликів і проблем. Так, для прифронтових регіонів характерною ознакою є суттєва руйнація підприємств і зменшення населення, а для віддалених регіонів, навпаки, – нестача кадрів, наявність освітньо-кваліфікаційних диспропорцій на ринку праці, труднощі в системі перекваліфікації громадян (внаслідок наявності невизначеності щодо можливостей подальшого розвитку).

Також існує багато регіональних проблеми і в сфері трудових доходів. Низька вартість робочої сили і її велика диференціація у між-регіональному, міжсекторальному та між-професійному розрізі, являється загрозливим викликом, що загострює ситуацію на регіональному ринку праці і в сфері зайнятості населення.

Військові дії в Україні призвели до зниження обсягів виробництва товарів та надання послуг, що негативно позначилось на функціонуванні вітчизняного ринку праці, призвело до падіння попиту на робочу силу, зростання безробіття, посилення кваліфікаційних, освітніх, гендерних диспропорцій. Військове вторгнення в Україну зумовило значний відтік трудових ресурсів з країни за кордон, значну втрату наявної і потенційної робочої сили через міграційні процеси, загибель як військових так і цивільного населення, депортацію українців до росії. Все це ускладнює повноцінне відтворення робочої сили, зменшує пропозицію працівників на ринку праці, знижує інтелектуальний потенціал суспільства.

Також на українському ринку праці останнім часом спостерігаються певні регіональні зміни. Попит на робочу силу на ринку праці переважно формується роботодавцями таких областей як Київська, Дніпропетровська, Львівська, Одеська і Харківська. При цьому у прифронтових регіонах країни, зокрема, у Миколаївській, Чернігівській, Сумській, Запорізькій областях, існує нагальна потреба в робочій силі, збільшується кількість вакантних місць. В умовах війни відбулася зміна пріоритетів регіональної політики, основна увага переноситься на безпекові потреби населення та реалізацію відновлення. Незважаючи на відповідну адаптацію вітчизняної економіки до воєнних умов, в країні зберігається високий рівень безробіття.

Деструктивний вплив війни зумовлює певні дисбаланси та поглиблює наявні проблеми на регіональному ринку праці. У зв'язку з цим існує потреба у більш глибокому дослідженні особливостей розвитку національного ринку праці у регіональному контексті в умовах військового часу з метою пошуку способів зменшення дисбалансів і поліпшення відтворення людського фактору.

Мета статті – виявлення особливостей розвитку регіонального ринку праці в умовах війни в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом науковцями опубліковано небагато робіт, пов'язаних із розвитком регіональних ринків праці в умовах військового стану. Це пов'язано із особливою складністю

означеної проблематики, недостатністю достовірної інформації щодо цих питань. Тут можна зазначити таких вітчизняних авторів як: Бойчук В., Дмитришин Л., Дмитренко Г., Любомудрова Н., Маркевич К., Маршавін Ю., Михайляк Г., Романкевич М., Рудковський О., Савченко О., Томчук О., Шалімова Л. та інших, які присвятили свої роботи дослідженню особливостей зайнятості та розвитку регіональних ринків праці, в тому числі в умовах війни, поширення дестабілізаційних факторів в трудовій сфері та виявленню можливостей їх регулювання. Серед праць останнього періоду можна відзначити Петренко В.С. [1], в якій приділено увагу аналізу впливу деструктивних факторів в умовах військової агресії на розвиток ринку праці, а також дослідження Азьмук Н. [2], присвячені проблематиці відтворення трудового потенціалу регіонів. Деякі питання особливостей формування попиту і пропозиції робочої сили на ринках праці регіонів в період війни розглянуто в публікаціях Тутова А. [3]. Проблематику регіональної диспропорційності на ринку праці регіонів також проаналізовано в працях Черьомухіна О.К., Чалюк Ю.О. [4].

Не зважаючи на багатоаспектність розгляду питання, пов'язаного з особливостями розвитку регіональних ринків праці в умовах впливу деструктивних чинників, більш конкретизованого і глибокого розгляду потребує система певних теоретичних і практичних аспектів регіональних ринків праці в умовах війни та повоєнного відновлення національної економіки. Означене зумовлює актуальність даного дослідження..

Виклад основного матеріалу дослідження. Військові дії в Україні зумовили певну регіональну трансформації ринку праці, що пов'язано із: руйнуванням бізнесу та інфраструктурних об'єктів, зниженням економічної активності суб'єктів господарювання, зростанням кількості безробітних, масовою міграцією, в тому числі вимушеною, дефіцитом кадрів в одних сферах діяльності і їх надлишком в інших, а також погіршенням логістики і зростання витрат виробництва тощо. Все це викликало певний дисбаланс попиту і пропозиції на робочу силу на ринку праці, а також зниження доходів населення. В якості основних проблем і викликів регіональних ринків праці в умовах війни можна означити такі:

1. Зниження економічної активності. Війна призвела до руйнування і релокації багатьох підприємств, зниження обсягів виробництва, їх переміщення у безпечніші регіони, знищення інфраструктури і скорочення економічної активності, що зумовило відповідні диспропорції

у попиті на робочу силу. Внаслідок припинення роботи майже 3,3 тис. підприємств і організацій в Україні (2024 р.), що особливо стосується Дніпропетровської, Одеської областей та м. Києва (395, 285 і 528 відповідно) було втрачено значну частину робочих місць. Лише у 2022 р. це становило приблизно 3,5 млн [5]. А за звітними даними Міжнародної організації праці, з початку війни в Україні було втрачено до 4,8 млн робочих місць або 30% загальної їх кількості до військової агресії.

2. Трансформація регіональної структури вітчизняної економіки. Останнє зумовило певне загострення диспропорцій попиту на робочу силу. Внаслідок активізації міграційних процесів ВПО у віддалені від бойових дій регіони, відбувся певний перерозподіл трудових ресурсів, поглибилися диспропорції кадрового забезпечення підприємницьких структур. У 2024 р. в країні зареєстровано більше 4,9 млн ВПО, переважно громадян із прифронтових та прикордонних регіонів [5, 6].

3. Зростання рівня безробіття. Внаслідок втрати роботи під час війни багатьма громадянами та різкого зниження попиту на працю, спостерігається суттєве зростання безробіття в Україні. Попри проведення певних адаптивних заходів в умовах війни стосовно бізнесу в Україні спостерігається високий рівень безробіття, згідно оцінювання агенції InfoSapiens у 2025 році цей показник становив 12,1–16,8% [7].

4. Поширення міграційних процесів. Багато людей, особливо жінки та діти, були змушені залишити свої домівки, що призвело до дефіциту трудових ресурсів у відповідних регіонах, особливо на заході України, де найбільше перебуває ВПО. Активізація внутрішньої і зовнішньої міграції в країні під час війни посилює наявність дисбалансу вікової структури трудового потенціалу держави. У 2024 р. зареєстровано 6,3 млн зовнішніх мігрантів, в них 87% складають жінки і діти [5].

5. Дисбаланс попиту та пропозиції. Якщо в одних регіонах спостерігається надлишок безробітних, то в інших, більш наближених до бойових дій, існує дефіцит працівників, що спричинено як міграційними процесами, так і переміщенням бізнесу. Згідно Державної служби зайнятості, кількість претендентів на одну вакансію у Запорізькій і Херсонській областях на початку 2024 р. була найвищою серед регіонів країни, відповідно 22 і 20 осіб [5]. Останнє пояснюється обмеженими можливостями працевлаштування безробітних внаслідок закриття певних підприємств та високими ризиками роботи бізнесу.

6. Логістичні проблеми і зростання витрат. Суб'єкти господарювання стикаються з ло-

гістичними проблемами, браком енергоресурсів, палива і зростанням цін, що значно ускладнює їхню роботу та формування нових робочих місць.

7. Проблеми з пошуком роботи для ВПО та молоді. ВПО дуже часто мають труднощі в отриманні статусу безробітного та у працевлаштуванні внаслідок втрати документів, також молоді особи часто мають проблемами з працевлаштуванням після завершення навчання або служби. За інформацією «Work.ua», найвища конкуренція серед пошукачів роботи у 2023–2024 рр. спостерігалась у Київській, Харківській, Вінницькій областях. У даному випадку серед лідерів лише у Вінницькій області пропозицій щодо роботи було більше, ніж на початку війни. Найвищою була конкуренція у Закарпатській, Чернівецькій та Херсонській областях [8].

8. Слабка професійна мобільність населення. Низька професійна мобільність населення перешкоджає швидкому переміщенню робочої сили у ті регіони, де є потреба в ній вища. Хоча в країні є багато безробітних осіб у пошуках роботи, але їхні навички, кваліфікація не завжди відповідають потребам роботодавців. За оцінками фахівців близько 16% працедавців зазначають наявність недостатньої кваліфікації претендентів на робочі місця [9], а рівень безробіття серед ВПО значно вищий ніж серед населення загалом.

Внаслідок військових дій, руйнування виробничих та інфраструктурних об'єктів, посилення міграційних процесів, значних втрат людського потенціалу відбулися суттєві зміни в регіональній структурі попиту на робочу силу. Загалом, спостерігається певна регіональна поляризація вітчизняного ринку праці. Території, які є лідерами зростання частки регіону у загальній структурі попиту на робочу силу в країні переважно знаходяться на правобережжі України, а лідери за ознаками зниження даної частки – у лівобережній частині. Означена регіональна трансформація зумовлена закриттям значної частини підприємств прифронтових і окупованих територій, їх релокацією до більш безпечних громад правобережної України, зниженням трудового ресурсу внаслідок еміграції громадян та міграції ВПО до регіонів з кращими можливостями своєї трудової реалізації та безпечнішими умовами проживання.

З точки зору регіональної політики означені зміни варто оцінювати як критичні, адже вони засвідчують про загострення трудодефіцитності вітчизняного ринку праці, труднощі стосовно підтримання певної регіональної рівноваги на ринку праці і забезпечення

соціальних стандартів чи гарантій у сфері зайнятості.

В умовах довготривалої війни та значних втрат трудового потенціалу великого значення набувають питання повоєнного відтворення робочої сили. У структурі робочої сили нашої країни в останнє десятиліття переважають такі вікові категорії: 40–49 років та 50–59 років, що свідчить про відповідне старіння робочої сили. Означена структура робочої сили не спроможна забезпечити ефективне відтворення економічного розвитку. При цьому також відбувається зменшення кількості робочої сили, перш за все, у молодій віковій категорії населення. Означені виклики і проблеми, які ще більше проявилися в Україні у воєнний період посилили існуючу розбалансованість ринку праці та потребують формування нової, більш збалансованої системи відновлення трудового потенціалу нашої країни.

Враховуючи довготривалу тенденцію природного скорочення і старіння економічно активного населення в країні та посилене його знищення внаслідок війни в основу повоєнного відновлення має бути покладено інтенсивне відтворення трудового опотенціалу держави. Останнє передбачає зосередження уваги на розвитку якісних ознак трудового потенціалу, зокрема, на основі: покращення освіти, професійної кваліфікації, актуалізації сучасних навичок і компетенцій, посилення мотивованості до роботи, спроможності до продукування і впровадження інновацій тощо.

Означений підхід може бути реалізованим на основі стратегії технологічної розбудови вітчизняного бізнесу, покращення роботи наукової системи, реформування освіти, активізації малого і середнього підприємництва. Результатом цього можуть стати створення нових робочих місць з гідними умовами праці для працівників.

Особливу увагу варто приділити розбудові інноваційних підприємств, що використовують і продукують новітні технології в бізнесі, управлінні, логістиці. Основою технологічного оновлення виробництва має бути висококваліфікований трудовий потенціал. Реалізація такого підходу може стати основою для створення нових робочих місць з привабливими умовами праці для переважної частини громадян та стане важливим мотивуючим чинником для повернення мігрантів з України додому. Повернення трудових мігрантів в свою країну загалом може сприяти припливу більш кваліфікованих і досвідчених кадрів, розвитку соціальної сфери тощо.

Реформування системи освіти має супроводжуватись збільшенням її фінансування,

налагодженням тісної взаємодії бізнес-структур та освітніх установ, розширенням мобільності учасників освітнього процесу, впровадженням наскрізної системи профорієнтації, перезавантаженням системи професійної і вищої освіти, переоснащенням і цифровізацією освітніх установ.

Також важливо забезпечити активізацію розвитку малого та середнього бізнесу на основі формування сприятливого середовища для заснування власної справи та виведення підприємницької діяльності з тіні. Це передбачає використання інструментів підтримки діючого та нового бізнесу на основі широкого використання податкових, грантових і кредитних інструментів при одночасному забезпеченні системи навчання для потенційних підприємців. Реалізація заходів щодо підтримки підприємництва сприятиме формуванню нових робочих місць, розвитку самозайнятості, мотивації громадян, зростанню податкових надходжень до бюджету тощо.

Певну увагу доцільно приділити створенню та відновленню робочих місць у більш безпечних для проживання громадян територіальних громадах країни, задля забезпечення безробітних робочими місцями у формальному секторі національної економіки і повернення мігрантів на батьківщину.

Варто сприяти регулюванню територіальної мобільності та переміщенню робочої сили на основі розроблення певних механізмів та обґрунтування інструментів впливу з метою зменшення регіональної диспропорційності ринків праці. В якості інструментів регулювання перерозподілу робочої сили можуть бути задіяні такі, як забезпечення житлом, матеріальне заохочення, покращення транспортного забезпечення між трудодефіцитними і трудонадлишковими регіонами тощо.

Особливе значення у вирішенні питання регіональної проблематики ринку праці може мати інформаційна діяльність, яка полягає в донесенні до громадян і навчальних закладів переліку тих професій, які можуть мати попит на регіональних ринках праці у перспективному періоді. Особливу увагу варто приділити використанню інструментів мотивації до перекваліфікації і навчання даним професіям осіб молодого віку, жінок, ВПО, демобілізованих військових, осіб з обмеженими можливостями та інших соціально вразливих категорій населення країни.

Загалом відновлення регіональних ринків праці в Україні має ґрунтуватись на таких напрямках як: підвищення мобільності робочої сили, переважно, професійної, що означає покращення адаптивності до різних умов

зайнятості, сприяє покращенню забезпечення потреби роботодавців у робочій силі за наявності структурних і просторових змін; покращення системи навчання і перекваліфікації робочої сили з метою посилення її конкурентноздатності; відтворення місцевих ринків праці, на основі приділення уваги забезпеченню їхньої адаптивності, відповідного удосконалення системи освіти, заінтересованості бізнес-структур, держави та місцевих органів влади, покращення законодавчих і соціально-економічних регуляторів з метою формування соціальних ліфтів; створення і поліпшення нових робочих місць, з урахуванням концепції гідної праці, подальший розвиток інституційної спроможності в системі регіонального ринку праці та зайнятості, забезпечення соціального діалогу на національному й регіональному рівнях, створення нових можливостей щодо відкриття нових додаткових робочих місць на основі реалізації державних програм, створення інноваційних виробництв тощо.

Висновки. Отже, війна в Україні значно впливає на розвиток ринків праці регіонів, що супроводжується руйнуванням робочих місць, певними змінами географічного розташування підприємств і організацій, структури та сфери зайнятості. При цьому країна зазнає значних втрат через закриття підприємств, пошкодження і знищення інфраструктури, що веде до зменшення зайнятості, безробіття та поглиблення диспропорцій попиту і пропозицій на ринку праці. Означені трансформації ринку праці, спричинені війною, несуть певну

загрозу національній безпеці країни в аспекті зменшення трудового потенціалу і посилення диспропорційності.

Формування і реалізація політики відновлення регіональних ринків праці та зайнятості має здійснюватись на засадах створення нових інноваційних підприємств та створення нових робочих місць, посилення адаптивності і мобільності робочої сили й подолання проблематики структурного безробіття. Означені заходи мають бути реалізовані у контексті реформування системи освіти і професійної підготовки; покращення інформаційної політики, зокрема, задля популяризації найбільш затребуваних в сучасній економіці професій і спеціальностей; впровадження таких ініціатив, які дають можливість роботодавцям приймати активну участь у підготовці кадрів, з урахуванням специфіки роботи на пропонувані ними вакансіях. Дієвими інструментами політики регулювання ринку праці і трудової зайнятості в цьому напрямку повинно стати розширення сфери зайнятості та створення сприятливих умов для розвитку бізнесу і підприємництва, удосконалення інституту оплати праці, адаптація персоналу до нових робочих місць, удосконалення системи професійного навчання та перенавчання тощо.

Перспективи подальших розвідок з даного питання передбачають визначення орієнтирів щодо повоєнного відновлення регіональних ринків праці, розробку нових підходів по зниженню наявної диспропорційності їхнього розвитку.

Список використаних джерел:

1. Петренко В. С., Мельникова К. В., Петренко Д. О. Аналіз впливу воєнного стану на ринок праці України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2023. № 48. С. 36–42. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2023-48-6>
2. Азьмук Н. А. Трансформація ринку праці в умовах війни: виклики та стратегії відтворення робочої сили. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1 (42). С. 171–179. DOI: <https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022>
3. Тутова А. Аналіз трендів розвитку ринку праці Дніпропетровського регіону в умовах війни. *Збірник наукових праць таврійського державного агротехнологічного університету ім. Д. Моторного (економічні науки)*. 2025. № 2(55). DOI: <https://doi.org/10.32782/2519-884X-2025-55-4>
4. Черьомухіна О. К., Чалюк Ю. О. Ринок праці під час війни: стан та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-24>
5. Аналітична та статистична інформація. Державна служба зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/view>
6. Як війна впливає на ринок праці та що чекає шукачів роботи? URL: https://careerhub.in.ua/viyna_ta_rynok_praci
7. Братусь Г. А., Васильчак С. В., Червінська Л. П. Фінансування інноваційної діяльності та сталого розвитку підприємств в регіонах в умовах цифровізації та циркулярної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. Випуск 56. С. 125–130. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/56_2025ua/19.pdf
8. Шамілева Л. Л., Хандій О. О Дисбаланси в трудовій сфері в умовах воєнного стану. The 3 rd International scientific and practical conference – Modern research in world science. SPC, Lviv, Ukraine. 2022. P. 1673–1678.
9. Поліщук О. Ю., Машта Н. О., Савченко О. Р. Ринок праці в Україні в умовах війни. *Причорноморські економічні студії*. 2022. Випуск 76. С. 201–208.

References:

1. Petrenko V. S., Melnykova, K. V., Petrenko, D. O. (2023), Analiz vplyvu voyennoho stanu na rynek pratsi Ukrainy [Analysis of the impact of martial law on the labor market of Ukraine]. *Naukovyy visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*, 48, 36–42. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2023-48-6>
2. Azmuk N. A. (2022), Transformatsiya rynku pratsi v umovakh viyny: vyklyky ta stratehiyi vidtvorenniya robochoyi syly [Transformation of the labor market in wartime: challenges and strategies for labor force reproduction]. *Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrainy – Bulletin of Economic Science of Ukraine*, 1(42), 171–179. DOI: <https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022>
3. Tutova A. (2025), Analiz trendiv rozvytku rynku pratsi Dnipropetrovs'koho rehionu v umovakh viyny [Analysis of labor market development trends in the Dnipropetrovsk region in wartime]. *Zbirnyk naukovykh prats' Tavriyskoho derzhavnoho ahrotekhnologichnoho universytetu im. D. Motornoho (ekonomichni nauky) – Collection of Scientific Papers of Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University (Economic Sciences)*, 2(55). DOI: <https://doi.org/10.32782/2519-884X-2025-55-4>
4. Cheriomukhina O. K., Chalyuk Yu. O. (2022), Rynek pratsi pid chas viyny: stan ta perspektyvy [Labor market during the war: state and prospects]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-24>
5. Analytical and statistical information. State Employment Service. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/view>
6. How does the war affect the labor market and what awaits job seekers? URL: https://careerhub.in.ua/viyna_ta_rynek_praci
7. Bratus H. A., Vasylychak S. V., Chervinska L. P. (2025), Finansuvannya innovatsiynoyi diyalnosti ta staloho rozvytku pidpryyemstv v rehionakh v umovakh tsyfrovizatsiyi ta tsyrkulyarnoyi ekonomiky [Financing innovation and sustainable development of enterprises in the regions under digitalization and circular economy]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 56, 125–130. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/56_2025ua/19.pdf
8. Shamileva L. L., Khandiy O. O. (2022), Dysbalansy v trudoviy sferi v umovakh voyennoho stanu [Imbalances in the labor sphere under martial law]. The 3rd International scientific and practical conference – Modern research in world science. SPC, Lviv, Ukraine, 1673–1678.
9. Polishchuk O. Yu., Mashta N. O., Savchenko, O. R. (2022), Rynek pratsi v Ukraini v umovakh viyny [Labor market in Ukraine under wartime conditions]. *Prychornomors'ki ekonomichni studiyi – Black Sea Economic Studies*, 76, 201–208.